Turkish Studies
Volume 14 Issue 1, 2019, p. 511-536
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14764
ISSN: 1308-2140
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: *Aralık 2018* ***Accepted/Kabul:*** *Şubat 2019*

Referees/Hakemler: *Prof. Dr. Elif Y. OKTAY - Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU – Dr. Öğr. Üyesi Kadir Caner DOĞAN*

This article was checked by iThenticate.

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ'NİN ÇOCUKLARA YÖNELİK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI YAPILANMASI: DERNEKLER ÜZERİNDEN BİR ANALİZ*

*Yasemin MAMUR IŞIKÇI***

Prof. Dr. Ali Çelik ve Süheyla Çelik Hoca'larıma…

ÖZET

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çocuk hakları alanında büyük sorunlar yaşanmakta ve bu sorunların üstesinden gelmek üzere yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarını, öne sürülen çözüm önerilerinin bir parçası olarak değerlendirmek mümkündür. Zira sözü edilen sorunlar, sadece hükümetlerin üzerine yıkılamayacak kadar karmaşık ve büyüktür. Günümüzde bu sorunların çözümünde sivil toplum aktörlerinin daha fazla rol oynaması beklenmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapılarını ve niteliklerini çocuk haklarına katkı açısından belirlemektir. Bu bağlamda, bu çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bu illerde faaliyet gösteren çocuklarla ilgili derneklerin kurumsal yapıları, örgütlenme şekilleri, üye yapıları, faaliyetleri, ilişkileri, karşılaştıkları sorunlar, çocuk haklarına yönelik duyarlılık durumları, çocuklarla ilgili sorunları algılayış durumları ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında söz konusu illerde faaliyet gösteren çocuklara yönelik sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile görüşme yapılarak veri elde edilmiş ve bu veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Araştırma sonunda, çocuklara yönelik dernekler sınıflamasında yer alan dernek türlerinin Türkiye genelinde oldukça sınırlı olduğu, hatta bazı şehirlerde doğrudan çocuklarla ilgili hiçbir derneğin bulunmadığı tespit edilmiştir. Çocuklarla ilgili sınırlı sayıdaki sivil

* Bu makale 5-7 Ekim 2018 tarihinde Samsun'da yapılan "Uluslararası Sosyal ve Hukuk Çalışmaları Kongresi"nde" aynı isim altında sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.
Bu makalenin hazırlanmasında desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Ali Çelik ve hayatını çocukların korunmasına adamış eşi Süheyla Çelik Hoca'larıma teşekkürlerimi sunarım.

** Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-posta: mamurysm@gmail.com

toplum kuruluşunun ise çocuklarla ilgili politika yapım sürecinde etkin olabilecek güçte ve nitelikte olmadıkları görülmüştür. Araştırmanın sonunda çocuklarla ilgili sivil toplum yapılanmasının niteliğine ilişkin öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum, dernekler, çocuk hakları, yönetsel kapasite

THE ORGANIZATION OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS FOR CHILDREN IN THE EASTERN BLACK SEA REGION: AN ANALYSIS ON ASSOCIATIONS

ABSTRACT

Turkey as well as in the entire world is experiencing major problems in the field of child rights and intensive discussions are conducted in order to overcome these problems. It is possible to evaluate civil society organizations as part of the proposed solutions. Because the problems mentioned are too complex and large enough to be overthrown by governments. Today, civil society actors are expected to play a greater role in solving these problems.

The main purpose of this study is to determine the institutional structures and qualifications of non-governmental organizations in the Eastern Black Sea Region in terms of their contribution to children's rights. In this context, in this study, the institutional structures, organization forms, member structures, activities, relationships, problems of children, sensitivity to children's rights, perception of problems related to children are analyzed in detail. Within the scope of the study, data were obtained by interviewing the managers of non-governmental organizations for children operating in the mentioned provinces and these data were evaluated with content analysis method.

Research results in the classification of types of associations associations located in Turkey is quite limited for children in general, and in some cities have been identified where there were no associations directly related to the child. It is observed that a limited number of non-governmental organizations related to children are not strong and qualified in the policy making process related to children. At the end of the research, suggestions were made on the quality of the civil society structure related to children.

STRUCTURED ABSTRACT

This study was carried out to determine the institutional structures and qualifications of non-governmental organizations in the Eastern Black Sea Region in terms of contribution to children's rights. In this context, in this study, the institutional structures, organization forms, member structures, activities, relationships, problems faced by children related to the children in the Eastern Black Sea Region, the problems they face, the sensitivity to children's rights, and the problems with children are analyzed in detail. . Within the scope of the study, data were obtained by interviewing the managers of non-governmental

organizations for the children in the mentioned provinces and these data were evaluated with content analysis method. The results of this study are as follows;

a) "The Distribution of Associations According to Their Fields of Activity" classification on the official website of Department of Association does not have a separate category for children, and such associations are categorized under "Associations for Children and Elderly, with a total number of 334.

b) When these associations are listed according to their detailed fields of activity, a total of 188 associations are found to be for children.

c) In addition, there are associations that include the word "children" in their names and have children as their main target but are categorized under other headings.

d) An examination of the bylaws of associations shows that there are many associations that carry out activities for children, even though their names do not indicate so and they fall under other categories.

e) In addition to these, there are vast numbers of associations with various aims whose target audiences include children along with other groups. However, due to the sheer numbers of such associations, they were excluded from the scope of this study, as it was concluded that such associations need to be evaluated in a separate study.

f) The number of associations for children is very few across Turkey. There are only two associations with children as their main target in the Eastern Black Sea Region, both of which are based in the province of Trabzon.

g) There is only one "Children's Association" in the Eastern Black Sea Region whose members and administrators are under the age of 18, but this association does not consider children's rights as a priority in its activities.

h) The majority of associations for children in the province of Giresun are categorized under "Associations for Disabled Individuals", as opposed to one "Humanitarian Aid Assocation". The associations in Giresun focus on disabled children.

i) While two associations in Trabzon are directly involved in activities for children, others adopt various aims, with a majority of these focusing on vulnerable children.

j) There are no associatios directly aimed at children in the provinces of Gümüşhane and Bayburt.

k) None of the executives or members of the associations that have been interviewed has received or sought to receive training on children's rights except for one.

l) Of the many associations that have been contacted for the purposes of this study, only one association has its own building, which is a negative indication for the visibility and recognizability of the associations.

m) There are multiple associations that carry out activities in the same field in a single province.

n) The majority of the associations have been founded over the last decade.

o) The promotion activities of the associations remain limited, which do not meet their expectations.

p) The associations do not provide as much training as specified in their purposes of foundation.

q) The participation of the associations in the policy-making process is limited to attending meetings and expressing their opinions. Methods such as publishing reports or press releases, which might be more effective, have not been adopted. Many associations complain that their opinions are not taken seriously.

r) The relationship and cooperation between associations and politicians, local authorities, professional chambers, universities, and other NGOs is poor.

Based on the findings of this study, the following recommendations can be made:

a) A separate category for children needs to be formed in the "Distribution of Associations According to Their Fields of Activity" on the official website of Department of Association.

b) "Associations that are included in other categories but whose names indicate children to be their main target" need to be grouped with "Associations for Children", which is considered absolutely necessary for the sake of their supervision and clarity.

c) Associations in other categories whose names do not include the word "child" but whose bylaws indicate their activities are aimed at children need to be categorized under "Associations for Children", which would ensure supervision and clarity.

d) Local authorities need to aid in the provision of buildings or offices to associtions to enable them to carry out their activities in an organized way and to ensure their recognizability.

e) The level of professionalism of associations needs to be increased through training in projects, communication, web design, and children's rights.

f) The communication between associations and universities, professional chambers, and local councils needs to be encouraged.

g) Universities need to aid associations with their projects.

h) Universities of Gümüşhane and Bayburt need to pioneer efforts for the foundation of associations for children in these two cities.

i) Merger of associations that are active in the same field needs to be encouraged.

Keywords: Civil society, associations, children's rights, administrative capacity

1. Giriş

Bilindiği üzere sivil toplum kuruluşları (STK), tarihin eski zamanlarından beri zor durumda olan kimselere hizmet götürme yönünde büyük görevler üstlenmişlerdir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren küreselleşme ve neoliberal politikaların tüm dünyaya hakim olması ile birlikte devletin etkin olması gereken, bununla birlikte kar getirmeyen alanların STK'nın sorumluluğuna bırakılması uygulamaları yoğun olarak görülmüştür. Diğer yandan, küreselleşme süreci ile birlikte devlet yönetiminde karar alma yetkisinin "devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları" tarafından paylaşılmasını ön gören bir akım etkisini göstermiştir. Bu gelişmeler, STK'nı sosyal politika ve hizmet alanında önemli aktörler durumuna getirmiştir. Elbette ki Türkiye de bu gelişmelerin dışında kalmamıştır. Nitekim bir çok sosyal hizmet ve sosyal politika alanında STK Türkiye'de de etkin olmuşlardır. Söz konusu bu alanların en başında da "çocuk hakları" gelmektedir. STK'ları tarihin eski zamanlarından beri özellikle "hayırseverlik" duyguları ile çocukların korunması alanında büyük rol oynamışlardır.

Halen, dünyanın bir çok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de çocuk hakları alanında büyük sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye'de çocukların eğitim, sağlık, beslenme, bakım ve korunma haklarından yeterince faydalanamadıkları, çok küçük yaşlardan itibaren işgücü olarak kullanıldıkları, yoğun olarak çeşitli suçların mağdurları oldukları ya da suça sürüklenmek zorunda bırakıldıkları yönünde çok sayıda rapor ve çalışma yayınlanmıştır[1]. Alanda yaşanan sorunların büyük ve karmaşık olması ve devletin yukarıda sözü edilen gelişmeler nedeniyle kendini birincil olarak sorumlu görmemesi sivil toplum kuruluşlarını öne sürülen çözüm önerilerinin bir parçası haline getirmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapılarının güçlü olması ise, onların başarısını belirleyen temel bir etken olarak düşünülebilir.

Bu çalışmanın temel amacı, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Giresun-Gümüşhane-Trabzon-Bayburt-Rize ve Artvin illerinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapılarını ve niteliklerini çocuk haklarına katkı açısından belirlemektir. Bu bağlamda, bu çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bu illerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapıları, örgütlenme şekilleri, üye yapıları, faaliyetleri, ilişkileri, karşılaştıkları sorunlar, çocuk haklarına yönelik duyarlılık durumları, çocuklarla ilgili sorunları algılayış durumları ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Son olarak araştırmanın "genel tespitler ve öneriler" bölümünde araştırmada elde edilen bulgular ışığında genel tespitlere ve önerilere yer verilmiştir. Araştırma kapsamında söz konusu illerde faaliyet gösteren çocuklara yönelik sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ve üyeleri ile görüşme yapılarak veri elde edilmiş ve bu veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Çalışma, çocuk hakları sorununun çözümünün bir parçası olarak alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının özelliklerini, sorunlarını ve konuya bakış açılarını ortaya koyması bakımından önemlidir. Literatürde konuyu hem çocuk hakları açısından hem de sivil toplum kuruluşları açısından birlikte değerlendiren başkaca bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Sivil toplum kuruluşları, belli toplumsal sorunlara çözüm bulunmasını, belli değerlerin korunmasını ve belli çıkarların yaşama geçirilmesini amaçlayan örgütsel etkinliklerdir (Keyman, 2006). Daha açık bir ifade ile, STK'larını, devletin ve kamu sektörünün yetersiz kaldığı alanlarda topluma hizmet götürmek amacıyla ortak hedefe yönelmiş insanlar tarafından kurulan ve kâr amacı gütmeyen yapılar (Öner, stgp.org. ,2004) olarak tanımlamak mümkündür. STK, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (ESC) tarafından ise şu şekilde tanımlamaktadır: "sivil toplum kuruluşları toplum yararı doğrultusunda sorumluluk üstlenen, resmi makamlar ile yurttaşlar arasında aracı işlevi gören örgütsel yapılanmaların tamamıdır" (Güder, 2005: 10).

[1] Ayrıntılı bilgi için bkz. TÜİK. (2016). İMDAT, & ASUMA. (2016), Mamur Işıkçı (2013).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere STK'nın bazı özellikleri bulunmaktadır. STK'ların özelliklerini Tekeli (2017:142-145) gönüllülük üzerine kurulmuş olmak, toplumsal gelişmeye katkıda bulunmak, yatay ilişkiler üzerine kurulmuş olmak, açık ve bir konuda yoğunlaşmış örgütler olmak şeklinde sıralamıştır. Akın ve Erdem (2007: 57) bunlara, bağımsızlık, kâr amacı gütmeme, kendi yararına çalışmama özelliklerini eklemişlerdir.

STK'ların etkinlik alanları eğitim, çevre, kentsel-kırsal kalkınma, sağlık, sosyal hizmetler, teknik yardım ve danışmanlık, barışın sağlanması ve insan haklarının korunması gibi geniş bir yelpazeye yayılır (Aslan ve Kaya, 2000:216) . Bu alanlar aşağıdaki Tablo 1'dae ayrıntılı olarak gösterilmiştir; (Akt. Harman,2014:345)

Tablo 1: STK'ların Faaliyet Alanları

Faaliyet Alanları	**Faaliyet Alanları**
Yaşlanma	Yerli İnsanlar
Hayvan Sağlığı ve Hakları	Uluslarası Örgütler
Tarım ve Gıda	İşgücü
İşletme ve Ekonomi Politik	Hukuk ve Yasal Konular
Çocuklar ve Gençler	Narkotik, Uyuşturucu, Suç
İletişim ve Medya	Barış ve Güvenlik
Çatışma Çözümü	Nüfus ve İnsan yerleşim
Kalkınma	Sığınmacılar
Eğitim	Yardım Hizmeti Veren Kuruluşlar
Çevre	Din, İnanç ve Ahlak
Aile	Bilim ve Teknoloji
Sağlık ve Beslenme	Sosyal ve Kültürel Gelişim
İnsan Hakları	Spor ve Rekresyon /Ulaşım
Kadının Statüsü ve Konu ile İlgili Sorunlar	Ticaret ve Uluslarası Finans

Kaynak: http:// wango.org/resorces.asp?section=ngodir.

STK bu alanlarda farklı işlevler yerine getirmek üzere faaliyette bulunmaktadırlar. Bu işlevler; "kamuoyu oluşturmak yolu ile, bireylerin taleplerinin dile getirilmesine yardımcı olmak; Pilot projeler üretmek, bu projelere kaynak bulmak ya da bu projeleri uygulamaya geçirmek yoluyla eğitim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar almak (Güneş, 2004:2); Toplumsal farklılaşmaya katkıda bulunmak ve bireylerini politik iradeye karşı korumak (Çaha,2004: 13); Siyasal seçenekler üretme, hükümet ve devleti denetleme (Özbudun,1998: 113); toplumsal tıkanıklığı açmak (Mardin, 1995:278) şeklindedir. Diğer yandan "sivil toplum kuruluşları devletin resmi yapısı dışında olduğundan, doğrudan doğruya vatandaşın temel hak ve özgürlüklerini geliştirici niteliği ile de zorunlu olarak çoğulculuğu teşvik edici bir sonuç yaratabilmektedirler." (Kongar,1991: 110). Bunların dışında STK toplumları yönlendirmek suretiyle, küreselleşme çağının politika oluşturan aktörlerinden biri olarak da görev yapabilmektedir (Talas, 2011:391) Bu bağlamda kamu politikalarının şekillendirilmesinde çoğunluğun lehine baskı grubu oluşturmak, tutum değiştirme ve eğilim belirleme etkisine sahip olarak lobi faaliyetlerinde bulunabilmek (Cılızoğlu ve Karagöz, 2007: 13) STK'nın önemli işlevlerindendir.

STK'nın türleri konusunda çok sayıda sınıflandırma bulunmaktadır. Bratton (1989), STK'ları yerli kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlar olarak sınıflamıştır. Wolpert (2001) kuruluşları aktivitelerine göre ; iyilikseverlik (philanthropy), hayırseverlik (charity) ve hizmet etkinlikleri gerçekleştiren yapılar olarak ; Wolch (1990) bunları, savunucu eksenli ve doğrudan hizmet verme hedefli olarak ayrıştırmıştır. Yılmaz (2004)'da benzer şekilde sivil toplum kuruluşlarını amaçlarına göre hak elde etmeye yönelik örgütler ve toplum hizmetine yönelik örgütler olarak incelemiştir. Dünya Bankası ise STK'ları yönelimlerine ve etki alanlarına göre sınıflandırmaktadır (Tablo 2)

Tablo 2: Dünya Bankası'nın STK Sınıflandırması

Yönelimlerine-Amaçlarına Göre STK'lar	Etki-Uygulama Alanına Göre STK'lar
Yardım/hayırseverlik Yönelimli STK'lar Yoksullara gıda, giyeceke, ilaç gibi karşılayamadığı ihtiyaçları temin edip dağıtma gibi faaliyetlerde bulunan örgütlerdir.	**Cemaat (Topluluk) Temelli STK'lar** Spor klüpleri, kadın örgütleri, komşuluk temelli, dini veya eğitim temelli örgütlerdir.
Hizmet Yönelimli STK'lar Sağlık, eğitim gibi alanlarda hizmet vermek amacıyla kurulmuş örgütlerdir.	**Kent Çapındaki Örgütler** Ticaret odaları, işadamı örgütleri, bazı etnik temelli örgütler ve eğitim örgütleridir.
Katılıma yönelik STK'lar Bireylerin başka bireylere yardım sağlamak amacıyla kendi parasını, emeğini vb. kullanarak bizzat uygulama sürecine katıldıkları örgütlerdir.	**Ulusal STK'lar** Ulusal düzeyde örgütlenmiş ve uzamanlık sağlamış örgütlerdir. Kızılay, Türk Hava Kurumu vb.
Toplumu güçlendirmeye yönelik STK'lar Belirli bir sorun etrafında oluşan ve o soruna yönelik çözümler üretmeye çalışan kuruluşlardır.	**Uluslar arası STK'lar** Günümüzde insan haklarıı çevre, azınlık hakları gibi oldukça geniş alanlarda örgütlenmiş uluslar arası düzeyde faaliyettte bulunan kurululşlardır.

Kaynak: Tosun, 2003: 244

Türkiye'de STK yasal bakımdan dört farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır (Yıldırım, 2004: 42)

a) Temsilcisi oldukları kesimlerinin sosyo-ekonomik hak ve çıkarlarını savunmak amacıyla "yasa gereği" kurulan (Barolar, Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Ziraat Odası, Meslek kuruluşları, Kooperatifler, vb. gibi) kuruluşlar,

b) Yasal olarak kurulması zorunlu olmamakla birlikte demokratik yönetim açısından zorunlu olan, temsilcisi olduğu toplum kesimlerinin öncelikli hak ve çıkarlarını korumak amacını güden işçi veya işveren sendikaları ,

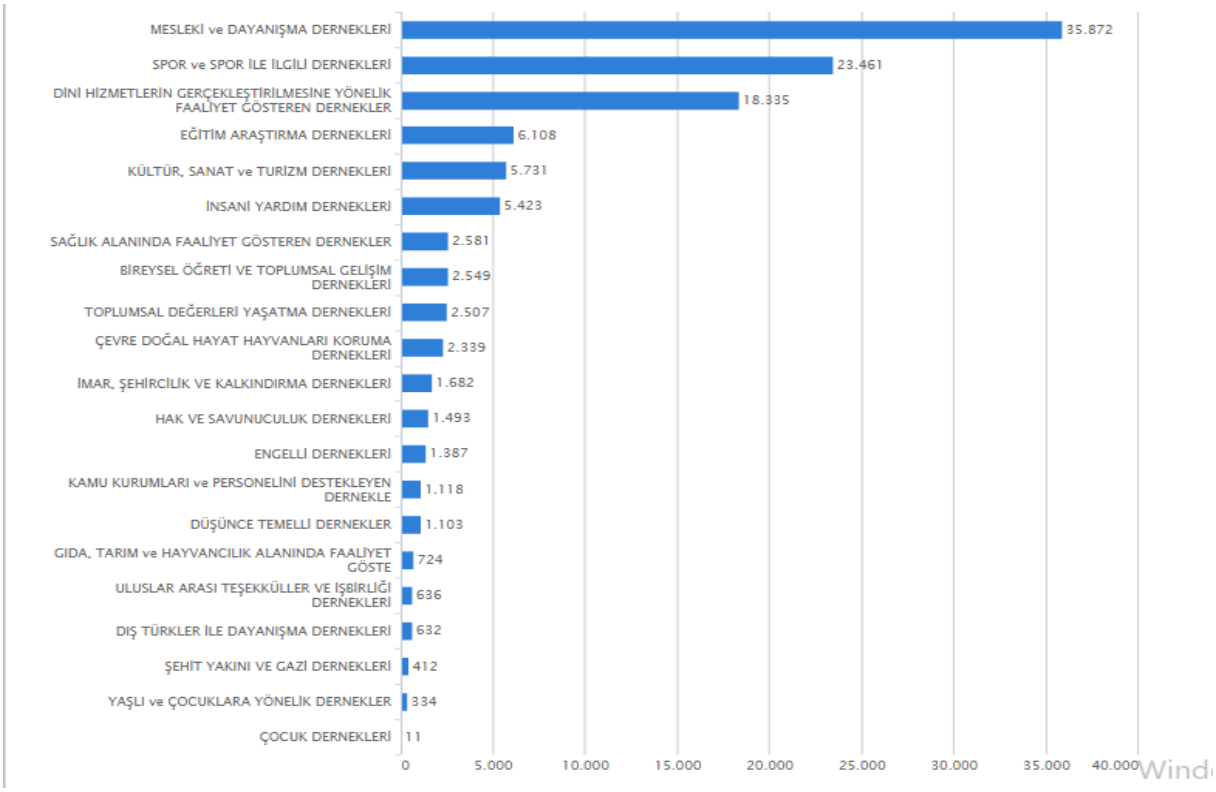
c) Çeşitli alanlarda 'gönüllü' olarak etkinlik gösteren dernek, vakıf veya benzeri kuruluşlar,

d) Esnek, geçici ve biçimsel olmayan 'platform' benzeri oluşumlar.

Kısacası Türkiye'de dernekler, vakıflar, sendikalar, konfederasyonlar, işveren kuruluşları, profesyonel federasyonlar, meslek kuruluşları, birlikler, odalar, yerel birlikler, kooperatifler ve medya gibi tüzel kuruluşlar STK olarak kabul edilmektedir (Öztürk ve Şahin, 2008).

Türkiye'de sivil toplum Cumhuriyet öncesi dönemde köklü bir vakıf geleneğine dayanmıştır. Vakıf geleneğinin yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde farklı toplumsal kesimlerin örgütlenmesi "Kanun--- i Esasi" ile birlikte de gelişmiştir. En geniş anlamı ile 1961 Anayasası örgütlenme özgürlüğünün önünü açmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde kamunun kontrolünde gelişen örgütlenme, 1961 Anayasası ile vatandaşların özgür örgütlenmesine yerini bırakmıştır (Çetinkaya, 2008 'den akt. Çiftçi, t.y. 13) . Türkiye'de sivil toplumla ilgili esas gelişmelerin 1980 sonrası dönemde yaşandığını söyleyebiliriz. (Heper, 1994) . 1990'larda Kürtler, Aleviler ve dindarlar gibi daha önce sistemin dışına itilmiş gruplar, STK'lar yoluyla kendilerini ifade etme yoluna gitmişlerdir (Bayramoğlu, 2001; Göle, 1996'den akt. Akboğa ve Arık, 2017). Zira bu tarihten sonra sivil toplumun gelişimini kolaylaştıran, hatta teşvik eden iç ve dış faktörler söz konusu olmuştur. İç faktörler olarak devletin küçülmesi ve liberalleşme politikaları, ekonomide özelleştirmeler, yerel yönetimlere yetki aktarımı, farklı sosyal hareketlerin ortaya çıkması, sistemi tümüyle dönüştürmeye çalışan ideolojik grupların tasfiye edilmesi gibi nedenler sivil toplumun önünü açan iç dinamikler olmuştur (Heper, 1992'den akt. Çaha, Çaylak ve Tutar, 2013: 19) Öte yandan Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, küreselleşme ve bilgi toplumunun gelişimi, ülkenin her yönüyle dış dünyaya açılması ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği gibi faktörler sivil toplumun gelişimini destekleyen dış faktörler olarak değerlendirilebilir (Keyman, 2008'den akt.Çaha, vd., 2013: 19).

Günümüzde ise Türkiye'de 114428 dernek (bkz. https://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/derneksayilari.aspx.) ve 5586 Vakıf (bkz. VGM, 2018) çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir. Derneklerin faaliyet gösterdikleri alanlar ve dağılımları Grafik 1' de, vakıfların faaliyet gösterdikleri alanlar ve dağılımları ise Tablo 3'de verilmiştir.

Grafik 1: Türkiye'de Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımları

Kaynak: (STİGMa, t.y.)

Bu Grafik 1'de görüleceği üzere Türkiye'de faaliyet gösteren dernekler en fazla "Mesleki ve Dayanışma Dernekleri" faaliyet alanında örgütlenmişlerdir. Bunu sırası ile "Spor ve Spor İle İlgili Dernekler" ve "Dini Hizmet Gerçekleştirmeye Yönelik Dernekler" takip etmektedir. Örgütlenmenin en az olduğu alan ise Dernekler Kanununun maddesi gereğince çocuklar tarafından kurulması öngörülmüş olan "Çocuk Dernekleridir". Bunu ise "Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler" takip etmektedir. Bu kategori içinde ise çocuklara yönelik derneklerin sayısı ise 338' dir.

Türkiye'de bulunan vakıfların ise faaliyet alanları VGM (Vakıflar Genel Müdürlüğü) resmi web sayfasında "Eğitim, Sosyal Yardım, Sağlık, Sosyal Hizmet, Sosyo-Kültürel/Tarih, mesleki Eğitim, Sanat, Çevre, Bilim ve Teknoloji, Kalkınma, Tarım ve Hayvancılık, Spor, Hukuk- İnsan Hakları- Demokrasi, Personel Yardım ve Diğer " şeklinde sıralanmıştır.

Tablo 3: Vakıfların Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımları

Sektör Adı	Vakıf Sayısı
Eğitim	3871
Sosyal Yardım	2845
Sağlık	1719
Sosyal Hizmet	1583
Sosyo-kültürel-tarih	967
Diğer	753
Mesleki Eğitim	513
Sanat	469
Çevre	424
Bilim-teknoloji	408
Kalkınma	330
Hukuk, insan hakları, demokrasi	287
Spor	286
Tarım ve hayvancılık	275
Personele Yardım	252

Kaynak : VGM, 2017

VGM'nün 2017 yılı verilerine göre azınlıklara ait cemaat vakıflarının dışında 260 adet mülhak vakıf[2], 5158 adet yeni vakıf bulunmaktadır (VGM, 2018) .Görüldüğü üzere bu sınıflandırmada çocuklar için ayrı bir kategori öngörülmemiştir. Bununla birlikte önemli miktarda vakıf faaliyetlerini çocuklara yöneltmiş durumdadır.

Vakıfların faaliyet alanları sınıflamasında yer almamasına rağmen "çocuklar" çok sayıda vakfın faaliyetlerini yönelttikleri temel hedef kitledir. Çocuklar, birçok yerde örgütlenmiş olan Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma- Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma, Eğitim ve Hizmet Vakfı gibi vakıflar için diğer hedef kitlelerin içinde yer almaktadır. Ensar Vakfı, Abdülgani Girici Vakfı, Adil Efendi İli Kültür ve Yardım Vakfı gibi vakıfların ise tek hedef kitlesidir[3]. Buna benzer bir durum Türkiye'de dernek yapılanmasında da görülmektedir. Tablo 3' teki bilgilerden çok az sayıda derneğin faaliyetlerini çocuklara yönlendirdiği anlaşılmaktadır ve bu özellikteki dernek sayısının 333 olduğu görülmektedir. Ancak, derneklerin faaliyet gösterdikleri kategoriler tek tek tarandığı zaman "farklı kategoriler içinde sınıflanmış olmakla birlikte temel hedef kitlesinin çocuklar olduğu anlaşılan" dernek türlerine de rastlanmıştır. Aşağıda daha detaylı olarak incelenecek olan "engelli çocuklar" ve "korunmaya muhtaç çocuklar" için oluşturulmuş dernekler bu tür bir özellik sergilemektedirler. Bu derneklerin isimlendirmesinde "çocuk" kelimesi kullanılmıştır. Bu incelemenin ötesinde derneklerin tüzükleri üzerinde yapılan başka bir incelemede ise farklı bir kategoride sınıflandırılmış olmalarının yanında dernek isimlerinde "çocuk" kelimesinin hiç kullanılmadığı ancak tüzüklerinden faaliyetlerini çocuklara yönelttikleri anlaşılan çok sayıda dernek türü bulunmaktadır. Çeşitli yerlerde kurulmuş olan Okul Çağındaki Öğrencilere Yardım Derneği, Kurs Ve Okul Talebelerine Yardım Derneği, Kültür ve Eğitim Çağındaki Öğrencilere Yardım Derneği bunlardan sadece bir kaçıdır. Bunun dışında başka hedef kitlelerin yanında çocukların da faaliyet kapsamına dahil edildiği değişik amaçlı dernekler bulunmaktadır.

Dernek ve vakıf yapılanmasının yanında çocuklara yönelik STK örgütlenmesinin bir ayağını da meslek kuruluşu niteliğinde olan "barolar" oluşturmaktadır. Bu yapılar her ne kadar avukatlık mesleğini icra edenlerin haklarını korumak, meslek içinde disiplini sağlamak ve topluma hukuk hizmetini sunmak üzere örgütlenmiş olsalar da, adaleti sağlama misyonları gereği güçsüzleri korumak

[2] 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'na göre, mülga 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflara mülhak vakıflar denilmektedir. (VGM, t.y.) Yeni Vakıflar ise Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıflardır.

ve onlara karşı yapılan haksızlıklara karşı çıkmak üzere "savunuculuk" vazifesini yerine getirmek üzere, çeşitli kesimlerin çıkarlarını korumak için örgütlenebilmektedirler. Bu bağlamda barolar çocuk haklarını korumak üzere "Çocuk Hakları Komiteleri" şeklinde örgütlenmişlerdir. Trabzon ve Ankara Baroları gibi bu işlevlerini etkili bir şekilde yerine getiren oluşumlardır. Bu yapıların ve yukarıda sözü edilen vakıfların örgütlenmeleri ve çalışmaları oldukça kapsamlı bir incelemeyi gerektireceği için bu çalışmanın konusu dışında bırakılmıştır.

3. Araştırmanın Amacı

Dünya'da ve Türkiye'de çocuk hakları alanında çok sayıda ve türde sorunlar yaşanmaktadır. Tarihin eski zamanlarından beri çocukların korunması alanında oynamış oldukları rol gereği sivil toplum kuruluşları öne sürülen çözüm önerilerinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Ancak, STK'nın bu yöndeki misyonlarını gerçekleştirebilmeleri kurumsal kapasitelerinin güçlü olması ile çok yakından ilgilidir. Alanda yaşanan böylesine zor ve büyük sorunlarla mücadele edebilmek örgütsel ve işlevsel olarak güçlü olmayı zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapılarını ve niteliklerini çocuk haklarına katkı açısından belirlemek önem taşımaktadır. Bu bağlamda Doğu Karadeniz Bölgesi ile sınırlandırılan bu çalışmada çocuklara yönelik derneklerin kurumsal yapıları, örgütlenme şekilleri, üye yapıları, faaliyetleri, ilişkileri, karşılaştıkları sorunlar, çocuk haklarına yönelik duyarlılık durumları, çocuklarla ilgili sorunları algılayış durumları ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki soruların yanıtı aranmıştır;

a) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik olarak dernekler hangi faaliyet alanlarında çalışmaktadır?

b) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin oranı nedir?

c) Doğa) u Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik olarak faaliyet gösteren derneklerin faaliyet süreleri nelerdir?

d) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin amaçları nedir?

e) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren dernek yöneticilerinin özellikleri nedir?

f) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin fiziksel durumları nedir?

g) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin üye sayıları nedir?

h) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin gelir durumları nedir?

i) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin faaliyetleri nedir?

j) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin diğer yapı ve aktörlerle ilişkileri nedir?

k) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin çocuk haklarına ilişkin algıları nedir?

4. Yöntem

Doğu Karadeniz Bölgesi illerindeki çocuklara yönelik derneklerin durumunun belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada, nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma kapsamında söz konusu illerde faaliyet gösteren çocuklara yönelik derneklerin yöneticileri ile görüşmeler yapılarak veri elde

edilmiş ve bu veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bunun dışında derneklerin tüzükleri üzerinde de incelemelerde bulunulmuştur.

Verilerin toplanması için, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çocuklara yönelik faaliyette bulunan STK'nın durumlarını belirlemeye yönelik olarak 20 adet açık uçlu soru hazırlanmıştır. Soruların hazırlanmasında, literatürdeki mevcut çalışmalar incelenmiş ve üç uzman görüşüne sunulmuştur.

STK'nın durumuna yönelik elde edilen verilerin analizinde nitel araştırmaların çözümlemesinde kullanılan "içerik analizi" yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde, temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunu okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu yolla veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

5. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesi için Türkiye Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) ayrıca adı geçen illerin dernekler müdürlüğü sayfaları taranarak alanda faaliyet gösteren dernekler belirlenmiştir. Ayrıca dernekler müdürlüğü yetkililerinden hangi dernek ve vakıfların faal oldukları bilgisi alınmıştır. Bunun yanında İnternet taraması yapılarak muhtemel yapılar belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu incelemelerin ilk aşamasında STİGM resmi web sitesinde yer alan " Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı" tablosu incelenmiştir. Bu tabloda çocuklar için ayrı bir kategori oluşturulmayıp çocuklara yönelik dernek sayılarının "Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler" kategorisinde "334" olarak verildiği görülmüştür (bkz.STİGMa, t.y.) . İkinci aşamada bu kategori içinde "çocuklara yönelik dernekleri" tespit edebilmek amacıyla aynı web sayfasında yer alan " İllere ve Faaaliyet Alanlarına Göre Dernekler" arama motorundan il il tarama yapılmış ve "sadece çocuklara yönelik dernek sayısı" 188 olarak tespit edilmiştir (bkz. (STİGMb, t.y.). Üçüncü aşamada bu arama Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan iller bazında yapılmış ve bu kategori altında sadece " Trabzon'da Çamlık Kimsesiz Çocuklar Koruma Derneği ve Yetişme Çağındaki Çocukları Koruma Dernekleri" tespit edilmiştir. Dördüncü aşamada aynı arama motorundan Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan illerde yer alan tüm dernekler taranmış bu dernekler isimlerinde "çocuk" kelimesi" olanlar tespit edilmiştir. Bu aşamada "farklı kategoriler içinde sınıflanmış olmakla birlikte temel hedef kitlesinin çocuklar olduğu anlaşılan" dernek türleri olduğu belirlenmiştir. Aşağıda daha detaylı olarak incelenecek olan "engelli çocuklar" ve "korunmaya muhtaç çocuklar" için oluşturulmuş dernekler bu tür bir özellik sergilemektedirler. Bu derneklerin isimlendirmesinde "çocuk" kelimesi kullanılmıştır. Derneklerin tüzükleri üzerinde yapılan başka bir incelemede ise farklı bir kategoride sınıflandırılmış olmalarının yanında dernek isimlerinde "çocuk "kelimesinin hiç kullanılmadığı ancak tüzüklerinden faaliyetlerini çocuklara yönelttikleri anlaşılan çok sayıda dernek türü saptanmıştır. Bunun dışında başka hedef kitlelerin yanında çocukların da faaliyet kapsamına dahil edildiği değişik amaçlı dernekler bulunmaktadır. Ancak bu grupta yer alan derneklerin sayıları oldukça fazla oldukları için ayrı bir çalışmayı gerektireceği değerlendirilerek kapsam dışı bırakılmıştır.

Sonuç olarak yukarıda sıralanan sebepler nedeniyle bu araştırmanın çalışma grubunu, "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan illerde bulunan, hedef kitlesi sadece 'çocuklar' olan ve isminde 'çocuk' kelimesi geçen dernekler oluşturmaktadır.

6. Bulgular ve Yorumlar

6.1.Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Olarak Hangi Derneklerin Faaliyette Bulunduğuna ve Bu Derneklerin Oranlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan toplam dernek sayısı 3990'dır. Bu derneklerin çok büyük bir kısmı bölgenin en büyük ili konumunda olan Trabzon ilinde birikmiş durumdadır. Bunu

sırası ile Giresun ve Rize illeri takip etmektedir. Bu derneklerin içinde faaliyetlerini sadece çocuklara yöneltmiş dernek sayısı ise oldukça sınırlıdır. Trabzon'da 6, Giresun'da 5, Rize'de 3 ve Artvin'de 1 olmak üzere 15 dernek "sadece çocuklara yönelik faaliyet" içinde bulunmaktadır. Bu miktar ise tüm bölge içindeki dernek sayısının sadece %, 037'sine tekabül etmektedir. Bayburt ve Gümüşhane illerinde çocuklara odaklanmış hiçbir derneğin bulunmaması ise oldukça dikkat çekicidir.

Tablo 4: Çocuklara Yönelik Derneklerin İl Genelindeki Toplam Dernek Miktarına Oranı

İller	Toplam Dernek Sayısı	Çoc. Yön. Dernek Sayısı	Oran
Artvin	405	1	0,246914
Bayburt	176		0
Giresun	739	5	0,67659
Gümüşhane	262		0
Trabzon	1648	6	0,364078
Rize	760	3	0,394737
Toplam	3990	15	0,37594

Bu dernekler bulundukları illerin bazılarında çeşitli kategoriler altında sınıflandırılmışlardır. Genel bir bakış açısı ile değerlendirildiğinde bazı illerde çocuklara yönelik faaliyetlerin belirli bir alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin Giresun ilinde daha çok engelli çocuklara yönelik örgütlenme, Trabzon ilinde ise korunmaya muhtaç çocuklara yönelik örgütlenme yoluna gidilmiştir.

Tablo 5: İllere Göre Çocuklara Yönelik Dernekler

Faaliyet Alanı	Detaylı Faaliyet Alanı	Adı
	GİRESUN	
İnsani Yardım Dernekleri	İhtiyaç Sahiplerine Yardım	Giresun Çocukları Yardımlaşma Derneği
Spor Ve Spor İle İlgili Dernekleri	Engelli Sporu (Paralimpik, Ampute)	Giresun Engelli Çocuklar Eğitim Ve Spor Kulübü Derneği
Engelli Dernekleri	Zihinsel Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	Eğitilebilir Özel Eğitim Gerektiren Çocukları Koruma Ve Yardım Derneğ
Engelli Dernekleri	Zihinsel Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	Giresun Özel Çocuklar Eğitim Ve Koruma Derneği
Engelli Dernekleri	Zihinsel Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	Öğretilebilir Özel Eğitime Muhtaç Çocuklara Yardım Derneği
	TRABZON	
Yaşlı Ve Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuklara Yönelik Dernekler	Çamlık Kimsesiz Çocukları Koruma Derneği
Kamu Kurumları Ve Personelini Destekleyen Dernekler	Kamu Kurumlarını Ve Kamu Hizmetlerini Destekleyen Dernekler	Koruma Altındaki Çocuklara Yardım Derneği
Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	Toplum Ve Kişi Sağlığını Korumaya Yönelik Dernekler	Lösemili Çocuklara Yardım Derneği
İnsani Yardım Dernekleri	İhtiyaç Sahiplerine Yardım	Yetim Çocuklar Gülsün Derneği
Yaşlı Ve Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuklara Yönelik Dernekler	Yetişme Çağındaki Çocukları Koruma Derneği
Engelli Dernekleri	Zihinsel Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	Zihinsel Engelli Ve Otistik Çocukları Koruma Derneği
	ARTVİN	
Spor ve Spor İle İlgili Dernekleri	Gençlik Ve Spor	Artvin İdealist Çocuklar Sanat Kültür Ve Spor Kulübu Derneği
	RİZE	
Çocuk Dernekleri	Çocuk	Mefkure Çocuk Derneği
Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	Dini Faaliyetleri Gerçekleştirmeye Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	Rize Minik Kalpler Çocuk Eğitimi Derneği
Spor Ve Spor İle İlgili Dernekleri	Engelli Sporu (Paralimpik, Ampute)- Spor (Spor Kulüpleri Ve Üst Kuruluşları)	Rize Özel Çocuklar Spor Kulübü Derneği

Giresun ilinde çocuklarla ilgili faaliyette bulunan dernekler yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere daha çok "engellilik" alanında faaliyet göstermektedirler ve hepsi de STİGM sayfasında "Zihinsel Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler Kategorisinde" sınıflandırılmışlardır. Sadece 1 adet dernek "İhtiyaç Sahiplerine Yardım" kategorisinde sınıflandırılmıştır. "Çocuklara Yönelik Dernekler" kategorisinde hiçbir derneğin bulunmaması dikkate çekicidir.

Trabzon ilinde bulunan derneklerin çoğu "korunmaya muhtaç çocuklara" yönelik olarak örgütlenmiş olsalar da her biri de STİGM sayfasında farklı kategorilerde sınıflandırılmışlardır. Örneğin Çamlık Kimsesiz Çocukları Koruma Derneği, Çocuklara Yönelik Dernekler Kategorisinde'; benzer amaçla faaliyet gösteren 'Koruma Altındaki Çocuklara Yardım Derneği' ' Kamu Kurumlarını ve Kamu Hizmetlerini Destekleyen Dernekler Kategorisinde'; 'Yetim Çocuklar Gülsün Derneği' ise 'İhtiyaç Sahiplerine Yardım Kategorisinde' sınıflandırılmıştır. Sayılan bu derneklerle benzer amaç güttüğü anlaşılan 'Yetişme Çağındaki Çocukları Koruma Derneği' ise 'Çocuklara Yönelik Dernekler'

Kategorisinde sınıflandırılmıştır. Bunun dışında Trabzon'da çocukların sağlığı alanına yönelmiş 1 dernek ve engellilik alanına yönelmiş 1 dernek daha bulunmaktadır.

Artvin ilinde çocuklarla ilgili faaliyet yürüten tek dernek bulunmakta ve bu dernek spor alanında faaliyet göstermektedir. Rize ilinde ise dini alanda faaliyet gösteren 1 dernek, spor alanında faaliyette bulunan 2 dernek bulunmaktadır. 1 dernek ise üyelerinin 18 yaş altı çocukların oluşturduğu "Çocuk Derneği" statüsündedir.

6.2. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Olarak Faaliyet Gösteren Derneklerin Faaliyet Sürelerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Aşağıdaki Tablo 6'da görüldüğü üzere görüşmeyi kabul eden derneklerin çok büyük bir kısmı 2000'li yıllardan sonra kurulmuştur. 2 tanesi ise henüz yeni kurulmuştur. Bu anlamda faaliyet sürelerinin pek uzun olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 6: Derneklerin Kuruluş Yılları

Dernek 1	Dernek 2	Dernek 3	Dernek 4	Dernek 6	Dernek 5	Dernek7
1987	1989	2007	2012	2015	2018	2018

Bu tablo, çocuklara yönelik örgütlenmeye ilginin son yıllarda arttığını göstermektedir. Bu gelişmede özellikle 1980 sonrası dönemde hızlanan küreselleşme akımları çerçevesinde devlet yönetimi ve sosyal hizmetler alanında yaşanan değişmelerin payı olduğu düşünülmektedir[4]. Nitekim söz konusu bu değişmeler, yönetimde STK'nın etkin olmasını ve sosyal hizmetlerin daha çok bu kuruluşlar tarafından yerine getirilmesini ön görmektedir. Dolayısı ile önümüzdeki yıllarda çocuklarla ilgili derneklerin sayısının daha da artması beklenmektedir.

6.3. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin Amaçlarına Yönelik Bulgular

Görüşme yapılan derneklerin kuruluş amaçları aşağıdaki tabloda yöneticilerinden alınan bilgilere göre sıralanmıştır. Bu tabloda görüldüğü üzere dernekler daha çok " korunmaya muhtaç ve yoksul çocuklar ile engelli çocukların ihtiyaçlarını karşılamak" üzere kurulmuşlardır. Amacını "Türk gençliğinin kültürel ve ahlaki yapısını korumak ve geliştirmek" şeklinde ifade eden derneğin ise daha çok dini amaçlarla faaliyet göstereceği anlaşılmaktadır. Bu amacı ifade eden dernek on sekiz yaş altı çocuklar tarafından kurulmuştur ve resmi sınıflandırmada "Çocuk Dernekleri" kategorisinde yer alıp detaylı faaliyet alanı da "çocuk" olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda 'Türk gençliği' ifadesinin aslında 'çocukları' işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Derneklerin Amaçları

	Amaçlar
Dernek 1	Koruma altındaki çocukların ihtiyaçlarını karşılamak
Dernek 2	Koruma altındaki çocukların ihtiyaçlarını karşılamak
Dernek 3	Engelli çocukların yaşama uyum sağlamaları için faaliyetler yürütmek
Dernek 4	Engelli çocukların ihtiyaçlarını gidermek
Dernek 5	İhtiyaç sahibi çocuklara yardım etmek
Dernek 6	Yetim çocukları olan ailelere yardım
Dernek 7	Türk gençliğinin kültürel ve ahlaki yapısını korumak ve geliştirmek şeklinde belirtmiştir.

[4] 1980'li yıllardan sonra, kapitalizmin içine girdiği krizin sorumlusu olarak sosyal refah devleti uygulamaları ve kurumları sebep olarak gösterilmiş ve çözüm olarak da geleneksel kamu yönetiminin eleştirisi üzerine kurulu olan Yeni Kamu İşletmeciliği (YKİ) paradigması kamunun faaliyet gösterdiği pek çok alanda uygulanmaya başlamıştır. YKİ anlayışı getirdiği ilke ve değerlerle, kamu yönetimini ve kamunun hizmet sunma biçimini önemli ölçüde bir değişime uğratmıştır. Söz konusu bu değişimin yönünü ise merkezden yerele, yerelden özel sektöre, gönüllü kişi ve kurumlara doğru diye açıklamak mümkündür. Bu çalışmada sosyal hizmet alanının önemli bir alanı ve bir kamu hizmeti olan çocuk koruma hizmetlerine YKİ anlayışının nasıl yansıdığı ve olası etkileri irdelenmiştir (Mamur Işıkçı, 2017: 40)

Tüzüklerinde derneklerin amaçları daha detaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Bunlardan bir kaçı şu şekildedir;

Dernek 7: Dernek, Türk gençliğinin milli, kültürel ve ahlaki yapısını korumak ve geliştirmek amacı ile her türlü etkinliği yapmak ve yapılan etkinliklere paydaş olmak amacı ile kurulmuştur.

Dernek 4: Giresun ili içerisinde bulunan okullardaki öğretilebilir bedensel ve zihinsel engelli çocukların üst düzeyde eğitim ve öğretim görebilmeleri için elektronik, iletişim, ulaştırma, beslenme, bakım, ısınma, sportif ve kültürel faaliyetlerdeki çalışmalara maddi ve manevi yönden ders vermektir.

Dernek 2: Dernek, yetim, öksüz, fakir ve parçalanmış aile çocuklarına ayni ve nakit yardımlarda bulunmak, burs vermek, devletin bakım ve koruması altındaki çocukların yaşadıkları ortamların iyileştirilmesi için çeşitli demirbaş ve materyalleri karşılamak, hizmetlerde kullanılan araç ve gereçlerin bakım ve onarımını yapmak üzere kurulmuştur.

Bu ifadelerden görüldüğü üzere, dernekler genellikle benzer amaçları gerçekleştirmek üzere ve benzer alanlarda faaliyet göstermek üzere örgütlenmişlerdir. Hiçbir derneğin kuruluş amacı "hak savunuculuğu" temelli değildir. Kurulan bu derneklerin de faaliyet alanları "yardım etme" ile sınırlıdır. Dernek 7'nin amacının ise çocuk hakları ile bağlantısı kurulamamıştır. Çocuk Derneği kategorisinde bulunan ve çocuklar tarafından kurulan üyeleri de çocuklar olan bir derneğin temsil ettikleri kesimin hak ve çıkarlarını korumak, istek ve taleplerini karar alma mekanizmalarına ya da kamuoyuna taşımak yönünde faaliyet göstermeleri beklenirken "Türk gençliğinin milli, kültürel ve ahlaki yapısını geliştirmek" yönünde oldukça "soyut ve ideolojik" bir amaç benimsemiş olmaları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte çocuklar tarafından kurulan derneklerin faaliyet alanını "çocuk oldukları" gerekçesi ile sınırlandırmak ancak "paternalist bir bakış açısına" hizmet eder ve bu yaklaşım çocuklara karşı "yaş ayrımcılığı" yapılmasına sebep olur. Bu durumda Dernek 7'nin amacını soyut olmakla birlikte "politik bir duruş" olarak yorumlamak gerekir.

Jonny (2006:20) toplumun çocukları, hala yetişkinlere ve devlete bağımlı birer birey olarak gördüklerini bu nedenle çocukların politik alandan soyutlandıklarını ifade eder. Bu anlayış çocukların toplumda etkin birer vatandaş olarak katılımını engellemektedir.

Çocuklar bu yaşlarda ülke yönetimine ve politikaya ilgi duymaya başlamışlarsa ve bu konularda görüş oluşturmuşlarsa, gerek oy kullanma hakkı olsun, gerek görüş ve düşüncelerini politik alanda başka türlü barışçı yollarla açıklama hakkı söz konusu olsun, artık politik eylem ve mekanizmalara katılmaları için on sekiz yaşını beklemeleri gerekmemektedir. Nitekim özellikle lise çağındaki çocukların günümüzde pek çok dernek ve örgüt adı altında bir araya geldikleri ve oldukça politik bir duruş sergiledikleri de görülmektedir[5] (Mamur, Işıkçı, 2016: 546) . Dernek 7'nin amacını da bu yönde değerlendirmek yerinde olur.

6.4. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin Yöneticilerinin Özelliklerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Görüşülen derneklerin yöneticileri aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere genellikle 40 yaşın üzerinde olup değişik meslekleri icra etmektedirler. Eğitim durumları lise ve üstüdür.

Tablo 8: Dernek Yöneticilerinin Özellikleri

	Dernek 1	Dernek 2	Dernek 3	Dernek 4	Dernek 5	Dernek 6	Dernek7
Yaşı	66	70	36	57	38	40	17
Mesleği	Sağlık Memuru	Emekli Öğretmen	Öğretmen	Emekli	İş İnsanı	Belediye Personeli	Öğrenci
Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
E.Durumu	Lise	Önlisans	Yüksekokul	Lise	Önlisans	Üniversit	Lise

[5] Bunlar arasında Atatürkçü Düşünce Derneği Lise Komisyonları, Anadolu Gençlik Derneği Lise Komisyonu, CHP Lise Komisyonları ve Liseli Genç Umut gibi topluluklar örnek olarak gösterilebilir.

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere dernek yöneticiliği kadınların yanında erkekler tarafından da yerine getirilmektedir. Bu durum çocuklarla ilgili sorunlara erkeklerin de ilgi gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında genellikle çocuklarla ilgili sorunlar kadınlara havale edilir. Bu durum, bürokrasiye de yansımaktadır. Örneğin, şu anki Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı bir kadındır. Kamu Denetçiliği örgütlenmesinde de çocuklarla ilgili sorunlara yine bir kadın denetçi bakmaktadır. Çocuklarla ilgili faaliyet gösteren bu derneklerin yöneticiliğinde erkekleri görmek sevindirici bir durumdur. Zira çocuk hakları alanında yaşanan sorunlar sadece kadınların ya da bir kesimin değil, tüm toplumun sorunudur ve ancak kadın erkek ayrımı yapılmaksızın tüm toplumun katkısı ile çözüme kavuşabilir. Erkeklerin bu yapılarda daha fazla etkin bir şekilde yer almaları alanda yaşanan sorunların toplumsal cinsiyet eşitsizliği kaynaklı işbölümü çerçevesinde ikincilleştirilmesini önleyebilir.

6.5. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin Üye Sayılarına Yönelik Bulgular

Aşağıdaki tabloda dernek üyeleri cinsiyetlerine göre sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Tablo 9: Derneklerin Üyelerinin Cinsiyete Göre Üye Sayıları

	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	**Erkek**	
Dernek 1	5	24	29
Dernek 2	15	7	22
Dernek 3	16	14	30
Dernek 4	28	4	32
Dernek 5	13	-	13
Dernek 6	20	5	25
Dernek 7	15	35	50
TOPLAM	112	89	201

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere dernek üyeliğine kadınların yanında erkekler de ilgi göstermişlerdir. Bununla birlikte erkek üye sayısı kadın üye sayısına nispeten daha azdır. Ancak toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında ve çocuklarla ilgili görev ve sorumlulukların kadınlara havale edildiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, az da olsa erkek üye varlığı umut edici bir durumdur. Günümüzde ülke düzeyinde yaygın bir toplumsal cinsiyet eşitliği seferberliği başlatılmıştır. Sivil toplum kuruluşları bu konuda yoğun olarak farkındalık çalışmaları yapmaktadır. Üniversitelerde de bu konuda dersler verilmektedir. Kent yönetimi bu bakış açısı ile ele alınmaya başlanmıştır. Bir çok belediye "toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme" çalışmaları yapmaktadır. Yine bazı belediyeler de "kadın dostu kent" unvanı almışlardır. Bu gelişmelerin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde olumlu bir yönde değişim yaratması umulmaktadır. Bu değişim gerçekleştiği taktirde çocuklara yönelik hizmetlerin ve görevlerin yerine getirilmesinde daha çok erkek gönüllü görülecektir.

6.6. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin Fiziksel Durumlarına Yönelik Bulgular

Fiziksel ortam, STK'larının varlıklarının ve faaliyetlerinin görünürlük kazanması, kurumsal kimliklerinin oluşması ve tanınması aynı zamanda halkla ilişkilerinin sağlanması açısından oldukça önemli bir etkendir. Uygun fiziksel ortama sahip STK'ları aktivitelerinin devamı ve ciddiyeti açısından toplumsal olarak daha güvenilir kabul edilirler. Aynı zamanda fiziksel ortam, üyelerinin aidiyet duygularının güçlenmesi ve STK'larla bağ kurmaları açısından da önemli bir rol oynamaktadır. *"Fiziksel ortam bir taraftan kurumun mali yapısının güçlü olup olmadığını anlamaya, diğer taraftan yerine getirilen faaliyet, ürün ve hizmetlerin özgün mekanlarda gerçekleştirip gerçekleştirilmediği anlamaya yarar"* (Çaha vd. 2013:60) . Görüşülen derneklerin fiziksel durumları aşağıda Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Derneklerin Fiziksel Durumları

Ölçütler	Dernek 1	Dernek 2	Dernek 3	Dernek 4	Dernek 5	Dernek 6	Dernek 7
Bina/Oda	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Binanın Mülkiyet Durumu	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Kiralık	Hayır	Hayır
Ulaşım Kolaylığı	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Bilgisayar-İnternet-Yazıcı-telefon	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Masa-Sandalye-Dolap	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır

Tablo 10'un gösterdiği üzere, derneklerin 1 tanesi hariç diğerlerinin aktivitelerine özel olarak ayrılmış binaları bulunmamaktadır. Dernek faaliyetleri için özel bir binaya sahip olduğunu belirtilen derneğin binası ise "kiralıktır". Dernek faaliyetlerini sürdürecekleri fiziksel bir ortama sahip olmayan diğer derneklerin, bu durumla bağlantılı olarak kendilerine ait demirbaşları ve bilgi iletişim araçları da bulunmamaktadır. Bu dernekler üyelerin evlerinde toplanarak faaliyetlerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Derneklerin bu donanımlara sahip olmamalarının en büyük nedeni mali kaynak yetersizliğidir. Söz konusu bu eksiklikler derneklerin faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmaktadır.

6.7. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin Gelir Durumlarına Yönelik Bulgular

Görüşme yapılan dernek yöneticilerinin tamamı başlıca gelir kaynaklarının bağışlar ve üye aidatları olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte bağış toplamak onlar için kolay bir iş değildir. Çünkü çoğu "yanlış anlaşılmaktan, demagoji yapmakla ve duyguları istismar etmekle suçlanmaktan " korktuklarını dile getirmişlerdir. Bu nedenle bağış toplama etkinlikleri, kermes, sergi ve gösteri etkinlikleri ile sınırlıdır. Bu etkinlikleri de yılda birkaç defadan fazla yapmamaya dikkat etmektedirler.

YADA'nın bir raporuna göre yurttaşların %18,5'i son bir yıl içerisinde bir STK'ya bağışta bulunduğunu ifade etmiştir. Ancak düzenli bağış yaptığını ifade edenlerin oranı ise %9,6'da kalmaktadır" (YADA , t.y.:100) . Bu rapor derneklerin mali kaynaklarından önemli bir kalemini oluşturan bağışların ne derece yetersiz olduklarını ortaya koymaktadır. Dernekler, mali kaynaklarından bir diğerini oluşturan üye aidatlarının toplanması konusunda da sıklıkla sorun yaşamaktadırlar. Çoğu dernek yöneticisi üyelerin bu konudaki sorumluluklarını yerine getirmediklerinden şikayet etmişlerdir.

"STK'ların içinde bulunduğu kaynak sıkıntısı STK'ların kalifiye ve profesyonel personel almalarını engellemekte ve kapasite yetersizliğini bir kısır döngü haline getirmektedir"(TÜSEV, 2006: 118).

6.8.Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin Faaliyetlerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Dernekler bünyesinde yürütülen faaliyet türlerini genel olarak " yönetsel, eğitsel, tanıtıma dönük, gelir elde etme amaçlı, üyelere yönelik, politika yapım sürecine yönelik faaliyetler" şeklinde sıralamak mümkündür. Dernekler bünyesinde yürütülen faaliyet türlerine ve durumuna ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14: Derneklerin Faaliyetleri

Faaliyetler	Dernek 1	Dernek 2	Dernek 3	Dernek 4	Dernek 5	Dernek 6	Dernek 7
Yönetsel Faaliyetler	Gerektiğinde	Ayda 1 Topl.	6 Ayda 1 Topl.	Ayda 1 Toplantı	Ayda 1 Toplantı	Ayda 1 Toplantı	Ayda 2 Topl.
Tanıtım Faaliyetleri	Broşür Afiş	Hayır	Hayır	Hayır	Sosyal Medya	Sosyal Medya	Sosyal Medya
Yayın Faaliyetleri	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Eğitim Faaliyetleri	Hayır	Hayır	Engelli Çocuk Velilerine	Hayır	Hayır/Planlıyor	Hayır	Hayır
Üyelere Yönelik Faaliyetler	Hayır	Sosyal Faaliyetler	Sosyal Faaliyetler	Hayır	Toplantı, yemekler sosyal aktivite, özel gün kutlaması		Hayır
Politika Yapım Sürecine Katılım Faaliyetleri	Hayır	Görüş Bildirme, Toplantılara Katılma	Görüş Bildirme, Toplantılara Katılma-Politikacılarla Görüşme	Hayır	Demeç verme/Politikacılarla Görüşme	Hayır	Hayır
Gelir Elde Etmek İçin Yapılan Faaliyetler	Kermes, tiyatro, konser	Kermes, sergi, gösteri	Hayır	Hayır	Bağış toplamak	Hayır	Hayır

STK'ların temel işlevlerinden birisi temsilcisi oldukları kesimin ihtiyaçlarını ve sorunlarını kamuoyuna ve karar alma mekanizmalarına iletmektir. Bu işlevini gerçekleştirebilmesi için STK'ların yönetim kurullarının düzenli olarak toplanması gerekir. Bu toplantılar aynı zamanda üyelerin kuruluşa bağlılığını artıran, üyeler üzerinde kuruluşa karşı güven ve umut uyandıran bir faktördür. Görüşülen derneklerin yöneticileri, yönetim kurulu toplantılarını çoğunlukla zamanında yapabildiklerini ifade etmişlerdir. Toplantı konusunda sorun yaşanmamasının sebebi, dernek üyelerinin arkadaş çevresinden oluşmasıdır. Dernek yöneticilerinin bazıları da bu toplantıları ev ortamlarında gerçekleştirmektedirler.

Dernek üyelerinin tanıdık çevreden olması, derneklerin üyelerine yönelik faaliyet çeşitlerini sınırlandırmaktadır. Dernek yöneticilerinin ifadelerine göre üyeler zaten sık sık bir arada bulunmaktadırlar. Bu yüzden üyeleri ile iletişim ve bağ kurmak için özel organizasyonlar düzenlememektedirler. Bu tür faaliyetlerin sınırlı olması şu an için sorun oluşturuyor gibi görünmemektedir. Bu durum ancak dernek faaliyetlerinin karmaşıklaştığı, çeşitlendiği ve dolayısı ile üye sayısının arttığı durumlarda sorun teşkil edebilir.

Diğer yandan STK'ların üyelerine yönelik olarak sunacağı eğitim programları, üyeler arasında dayanışma ve bağlılığın artması yanında, üyelere yeni beceriler kazandırmak yolu ile STK faaliyetlerinin çeşitlenmesi açısından da önem taşımaktadırr. Bu bakımdan üyelere sunulacak proje hazırlama, iletişim, teknoloji kullanımı, girişimcilik vb. gibi eğitimler STK'na ve üyelerine yeni bakış açıları sağlamaları açısından gereklidir. Bu şekilde STK'lar alanlarında daha profesyonel çalışma imkanını bulabilirler. Ne var ki görüşme yapılan derneklerin hepsi de bu konularda eğitim almadıklarını belirtmişlerdir.

Dernekler tarafından yürütülmesi gerektiği düşünülen diğer bir faaliyet türü tanıtım ile ilgilidir. "Tanıtım faaliyetleri, STK'ların hem faaliyetlerinin kamuoyu tarafından takip edilebilmesi, hem düzenlenen aktivitelere ve programlara katılımın artırılabilmesi, hem de STK'ların kendi içerisine kapanık örgütlenme biçimlerinden uzaklaşıp daha toplumsal ve kamusal kimlikler edinebilmelerine yardım etmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu açıdan tanıtım faaliyetleri konusunda gelişmiş ve kitlelere ulaşma konusunda daha önemli fırsatlar tanıyan çağdaş teknik ve yöntemler kullanılması gerekir" (Çaha vd. 2013: 86). Görüşme yapılan derneklerden 3 tanesi bu tekniklerden sayılan sosyal

medyayı etkili bir şekilde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın 3 tanesinin de hiçbir tanıtım faaliyeti ile uğraşmadıklarını söylemeleri ise dikkat çekici bulunmuştur.

Derneklerin mali kaynaklara sahip olması, işlevlerini yerine getirebilmeleri açısından önemlidir. Yukarıda da belirtildiği üzere bağışlar derneklerin ana mali kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Ne var ki görüşme yapılan dernekler "yanlış anlaşılma-insanları rahatsız etme" gibi korkularla bu yola sınırlı derecede başvurmaktadırlar. Proje hazırlama eğitimleri olmadığı için hibe programlarından da yararlanamamaktadırlar. Bu nedenle gelir elde etmeye yönelik faaliyetleri sınırlıdır.

Günümüz yönetim anlayışının bir gereği olarak STK'ları politika yapım sürecinin önemli aktörleri olarak görülmektedir. Diğer yandan STK'ların temsil ettikleri kesimin çıkarlarını korumak ve sorunlarına çözüm getirmek üzere harekete geçmek ve karar vericiler üzerinde baskı oluşturmak gibi bir misyonları da bulunmaktadır. STK'lar bu işlevlerini "farkındalık uyandırma, raporlar hazırlamak, yayın faaliyetleri yapmak, kamuoyunu harekete geçirmek, kampanyalar yapmak, yasa yapıcılarla ve yöneticilerle birebir görüşmek, toplantılara katılmak, basın açıklaması yapmak, bir sorunun çözümüne yönelik proje geliştirmek vb. şikayet mekanizmalarını kullanmak" gibi yöntemleri kullanarak yerine getirirler. Görüşme yapılan dernek yöneticilerinden bazıları bu yöntemlerden "görüş bildirmek, politikacılarla görüşmek ve toplantılara katılmayı" bazı zamanlar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Daha etkili olabileceği düşünülen "proje ve rapor hazırlamak, kampanya yapmak" gibi faaliyetler için derneklerin mali kaynakları ve üyelerin beceri düzeyleri yeterli değildir. Dernek yöneticilerinin bir kısmı ise yerel yöneticiler ve politikacılar tarafından ciddiye alınmadıkları, katıldıkları toplantılarda ise seslerini yeterince duyuramadıklarını söylemişlerdir. YADA'nın yaptığı araştırmaya (2014:37) göre Kamu yöneticileri STK ile komşuluk ilişkisi kurmaya istekli fakat onları muhatap olarak kabul etme konusunda isteksizdirler. Bu durumun baş sebebi de STK'lara duyulan güvensizlik ve STK'ların kurumsal kapasite açısından yetersiz görülmesidir. Dernek yöneticilerinin kamu yetkilileri ile iletişim kuramama sebeplerine yönelik ifadeleri de bu araştırmanın bulguları yönündedir.

6.9. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin İlişkilerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

"Toplumsal sorunların çözümünde STK'ların kamu kesimi ve özel kesimle birlikte katkı sağlaması beklenir. Bu işbirliğinin sağlıklı bir zemine oturabilmesi, STK'larla kamu kuruluşları arasında güven ve işbirliğine dayanan bir iletişim ve anlayış birliğinin kurulmasına ve devamına bağlıdır." (Çaha vd. 2013: 128, 130). Bu alanda başarılı olması için STK'nın diğer STK'lar, halk ve gönüllüleri ile de işbirliği ve etkileşim içinde olması gerekir. Görüşme yapılan derneklerin bu aktörlerle ilişki durumu aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 15: Derneklerin İlişkileri

İlişkiler	Dernek 1	Dernek 2	Dernek 3	Dernek 4	Dernek 5	Dernek 6	Dernek 7
Halkla İlişkiler	Var	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Var	Var	Var
Gönüllülerle İlişkiler	Var	Yoktur	Yoktur	Zayıf	Var	Var	Var
Üyeler İle İlişkiler	Var	Var	Yoktur	Zayıf	Var	Var	Var
Meslek Odaları İle İlişkiler	Var	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur/Ziyaret Planlıyoruz.	Yoktur	Yoktur
Üniversite İle İlişkiler	Bazen	Var/Yardım şeklinde	Yoktur	Yoktur	Yoktur/Ziyaret Planlıyoruz.	Yoktur	Yoktur
Kent Konseyleri İle İlişkiler	Yoktur	Toplantılarına Katılma	Yoktur	Yoktur	İyi	Yoktur	Var
Valilik Makamı İle İlişkiler	Var	Var/Yardım şeklinde	Yoktur	Yoktur	İyi/Toplantılarına Katılıyoruz.	Yoktur	Var
Diğer derneklerle İlişkiler	Var	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Orta	Var	Yoktur
Uluslar arası STK'lar İle İlişkiler	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur
Diğer Kamu Kurumları ile İlişkiler	Var	Var	Yoktur	Yoktur	İyi	Bazen	Yoktur
Politikacılarla İlişkiler	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur	İyi	Yoktur	Var
KDK İle İlişkiler	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur	Yoktur

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığına göre STK'nın politikacılar, üniversiteler, meslek odaları, diğer kamu kurumları ve dernekler ile ilişkileri genel olarak düşük düzeydedir. Temsilcisi oldukları kesim adına şikayet sürecini başlatabilecekleri Kamu Denetçiliği Kurumu'nu hemen hiç biri tanımamaktadır. Yerel yöneticilerle ilişkilerinin iyi olduğunu ifade eden dernek yöneticileri iş çevresinden olup şehrin tanınmış kişilerindendir. Bu durum onlara yöneticilerle daha rahat görüşme imkanı vermektedir. Bu durum TÜSEV (2006: 119)'in araştırmasında vardığı " devletle diyalog ve işbirliği mekanizmalarının tüm STK 'lara eşit erişim imkânı sağlamayıp belirli bir grup STK ' yı ön plana çıkardığı" sonucunu doğrular niteliktedir.

6.10.Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Derneklerin Çocuk Hakları Algılarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Çocuklara yönelik faaliyet gösteren STK'nın yüksek bir çocuk hakları algısına sahip olmaları beklenir. Bu durum STK'ların faaliyetlerinin çocuk hakları alanında yaşanan sorunlarla ilişkilendirilmesi, bu sorunların çözümüne uygun aktiviteler düzenlenip projeler üretilmesi açısından faydalı olur. Ayrıca bu algı düzeyi STK'lara yeni bir vizyon ve misyon kazandırır. Böylelikle onların alanda faaliyet gösteren profesyonel yapılar haline dönüşmelerine yardım eder. Derneklerin algı durumlarını belirlemek amacı ile onlara "çocuk hakları eğitimi alıp almadıkları, ilgili raporları ve haberleri takip edip etmedikleri, alanla ilgili sorun tespitinde bulunup bulunmadıkları, çözüm geliştirip geliştirmedikleri ve bunları politikacılarla paylaşıp paylaşmadıkları" yönünde sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar aşağıdaki Tablo 16'da listelenmiştir.

Tablo 16: Derneklerin Çocuk Haklarına Yönelik Algı Durumları

	Dernek 1	Dernek 2	Dernek 3	Dernek 4	Dernek 5	Dernek 6	Dernek 7
ÇH. Eğitimi Alma	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
ÇH.nı İlgilendiren Raporları Takip Etme	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet
Ç.H. nı İlgilendiren Haberleri Takip Etme	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
C.H nı İlgilendiren Sorunları Tespit Etme	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sorunları Yer.Yöneticilerle ve Politikacılarla Paylaşma	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Sorunlara Yönelik Çözümler Geliştirme	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Projem kabul edilmedi	Evet
Çözümleri Y. Yön. Ve Politikacılarla Paylaşma	Hayır	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere sadece bir tane derneğin dışında derneklerin hiçbirisi çocuk hakları eğitimi almamışlardır. Bununla birlikte hemen hepsi çocuk hakları ile ilgili haberleri, çoğunluğu da ilgili raporları takip etmektedirler. Derneklerin biri dışında hemen hepsi çocuk hakları ile ilgili sorunları tespit ettiklerini, çoğunluğu da bu sorunları yerel yöneticilerle politikacılarla paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Derneklerin çoğunluğu da bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirdiklerini ve bunları yerel yöneticiler ve politikacılarla paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmelerde verilen ifadelere göre dernek yöneticilerinin tespit ettikleri sorunlar daha çok malzeme eksikliği gibi tekil ve rutin işleyişi ilgilendiren sorunlardır. Çözüm önerileri de kapsayıcı ve bütüncül olmaktan uzaktır. Dernek yöneticilerinin faaliyetlerini çocuklara yöneltmiş olmakla birlikte çocuk hakları eğitimi almamış olmaları çalışmalarını "hak ve savunuculuk" kapsamında değil, "hayırseverlik" kapsamında yaptıklarının bir göstergesidir. Oysa ki, bu derneklerin çocuk hakları alanında etkin bir şekilde rol oynayabilmeleri için işlevlerini ve algılarını "savunuculuk" yönünde geliştirmeleri gerekmektedir. Günümüzdeki gelişmeler çocuk haklarını da ilgilendiren hizmetlerin STK'ları tarafından yerine getirilmesini ön görürken aynı zamanda bu yapıları politika yapım sürecinin etkin aktörleri olarak da görülmesini gerektirmektedir. Derneklerin de bu işlevlerini yerine getirebilmeleri için sadece yardım yapan kuruluşlar olmaktan çıkıp, kapsayıcı ve bütüncül olarak sorun saptayabilen ve bu sorunlara yönelik çözümler üretip bu çözümleri de karar mekanizmalarına taşıyabilen yapılar olmaları gerekmektedir. Derneklerin bu yönde değişimi gerçekleştirebilmeleri ancak çocuk hakları alanındaki algı değişikliği ve beceri eğitimleri ile üyelerinin niteliğini yükseltmekle olacaktır.

7. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan sivil toplum kuruluşlarının kurumsal yapılarını ve niteliklerini çocuk haklarına katkı açısından belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bu illerde faaliyet gösteren çocuklarla ilgili derneklerin kurumsal yapıları, örgütlenme şekilleri, üye yapıları, faaliyetleri, ilişkileri, karşılaştıkları sorunlar, çocuk haklarına yönelik duyarlılık durumları, çocuklarla ilgili sorunları algılayış durumları ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında söz konusu illerde faaliyet gösteren çocuklara yönelik sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile görüşme yapılarak veri

elde edilmiş ve bu veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda şöyle sıralanmıştır;

a) Sivil Toplum ile İlişkiler Genel Müdürlüğü resmi web sitesinde yer alan " Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı" sınıflamasında çocuklar için ayrı bir kategori oluşturulmayıp çocuklara yönelik dernekler "Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler" kategorisinde "334" gösterilmiştir.

b) Bu kategori içinde " detaylı faaliyet alanı" türünde "çocuklara yönelik dernekler" kapsamında "çocuklara yönelik dernek sayısı" 188 olarak tespit edilmiştir.

c) Bununla birlikte isimlerinde "çocuk" kelimesi geçtiği için "farklı kategoriler içinde sınıflanmış olmakla birlikte temel hedef kitlesinin çocuklar olduğu anlaşılan" dernek türleri tespit edilmiştir.

d) Derneklerin tüzükleri üzerinde yapılan incelemede ise farklı bir kategoride sınıflandırılmış olmalarının yanında dernek isimlerinde "çocuk "kelimesinin hiç kullanılmadığı ancak tüzüklerinden faaliyetlerini çocuklara yönelttikleri anlaşılan çok sayıda dernek türü saptanmıştır.

e) Bunun dışında başka hedef kitlelerin yanında çocukların da faaliyet kapsamına dahil edildiği değişik amaçlı dernekler bulunmaktadır. Ancak bu grupta yer alan derneklerin sayıları oldukça fazla oldukları için ayrı bir çalışmayı gerektireceği değerlendirilerek kapsam dışı bırakılmıştır.

f) Çocuklara yönelik dernekler sınıflamasında yer alan dernek türleri Türkiye genelinde oldukça sınırlıdır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ise bu kapsamda sadece Trabzon'da 2 adet dernek vardır.

g) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üyelerinin ve yöneticilerinin 18 yaş altı bireyler olduğu "Çocuk Derneği" statüsünde sadece 1 adet dernek Rize'de bulunmaktadır. Bu derneğin ise önceliği çocuk hakları değildir.

h) Giresun ilinde çocuklarla ilgili derneklerin çoğunluğu "Engelli Dernekleri" sınıflamasında yer almaktadır. 1 tanesi ise "İnsani Yardım Dernekleri" sınıflamasında yer almaktadır. Giresun ilindeki dernekler engelli çocuklara odaklanmıştır.

i) Trabzon İlinde 2 dernek "Çocuklara Yönelik Dernekler" sınıflamasında yer almakta, diğerleri ise çeşitlilik göstermektedir. Trabzon ilindeki dernekler daha çok korumasız çocuklara odaklanmıştır.

j) Gümüşhane ve Bayburt illerinde ise çocuklarla doğrudan ilgili bir dernek bulunmamaktadır.

k) 1 tanesi hariç görüşülen dernekler yöneticilerinden ve üyelerinden hiç biri çocuk hakları eğitimi almamış ve talep etmemiştir.

l) 1 tanesi hariç görüşülen derneklerden hiç birisi kendine ait binası yoktur. Bu durum ise derneklerin görünürlük ve tanınırlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

m) Tek bir şehirde aynı alanda faaliyet gösteren birden çok dernek vardır.

n) Derneklerin büyük bir kısmı son 10 yıl içinde kurulmuştur.

o) Derneklerin tanıtım faaliyetleri sınırlı olup, hedefleri bakımından yeterli değildir.

p) Derneklerin eğitim faaliyetleri, kuruluş amaçlarında ifade edilen faaliyetler açısından yetersizdir.

q) Derneklerin politika yapım sürecine katılmaları toplantılara iştirak ve görüş bildirme ile sınırlıdır. Rapor hazırlama, basın açıklaması gibi daha etkili yol ve yöntemler denenmemiştir. Birçok dernek de görüşlerinin dikkate alınmadığını belirtmektedirler.

r) Politikacılarla, yerel yöneticilerle ve meslek odaları, üniversiteler ve diğer STK ları ile ilişki ve işbirlikleri zayıftır.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara yönelik öneriler aşağıda şöyle sıralanmıştır;

a) STİGM resmi web sitesinde yer alan " Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı" sınıflamasında çocuklar için ayrı bir kategori oluşturulmalıdır.

b) Bununla birlikte isimlerinde "çocuk" kelimesi geçtiği için "farklı kategoriler içinde sınıflanmış olmakla birlikte temel hedef kitlesinin çocuklar olduğu anlaşılan" dernek türleri "Çocuklara Yönelik dernekler" sınıflamasına dahil edilmelidir. Bu özellikle çocuklarla ilgili derneklerin denetimi ve anlaşılabilmesi açısından gereklidir.

c) Farklı bir kategoride sınıflandırılmış olmalarının yanında dernek isimlerinde "çocuk "kelimesinin hiç kullanılmadığı ancak tüzüklerinden faaliyetlerini çocuklara yönelttikleri anlaşılan dernekler de "Çocuklara Yönelik Dernekler" sınıflamasına dahil edilmelidir. Bu özellikle çocuklarla ilgili derneklerin denetimi ve anlaşılabilmesi açısından gereklidir.

d) Derneklerin düzenli olarak çalışabilmeleri ve tanınırlıkları için bina ya da oda temini için yerel yöneticiler tarafından destek olunmalıdır.

e) Derneklere proje, iletişim, web sitesi kurma ve çocuk hakları eğitimi verilerek profesyonellik düzeyi artırılmalıdır.

f) Derneklerin üniversiteler, meslek odaları, kent konseyleri ile işbirliği ve iletişim kurmaları özendirilmelidir.

g) Proje desteği konusunda Üniversiteler derneklere destek olmalıdır.

h) Gümüşhane ve Bayburt üniversiteleri bu illerde Çocuklara yönelik dernek kurmak üzere öncülük etmelidir.

i) Aynı alanda faaliyet gösteren dernekler bir araya gelmeye özendirilmelidir.

Araştırmacılara yönelik önerileriler ise şöyledir;

a) Bu çalışma farklı bir örneklemde Türkiye'nin değişik bölgelerinde tekrarlanabilir.

b) Bu çalışma vakıflar özelinde gerçekleştirilebilir

c) Derneklerin tüzükleri üzerinde ayrıntılı bir inceleme ile derneklerin çocuklara yönelik ne tür faaliyetler içinde oldukları ayrıntılı olarak tespit edilebilir.

d) Vakıfların tüzükleri üzerinde ayrıntılı bir inceleme ile derneklerin çocuklara yönelik ne tür faaliyetler içinde oldukları ayrıntılı olarak tespit edilebilir.

KAYNAKÇA

Akboğa S. ve Arık.E.(2018). türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının medyada görünürlüğü. *İnsan & Toplum*, 8(1), 37-65.

Akın, F. ve Erdem, T. (2004). *Sivil toplum kuruluşları üzerine bir araştırma: Konya örneği*. Amsterdam: Türkevi – Akça Konak Yayınları.

Aslan M. Kaya G. (2000). 1980 sonrası siyasal katılımda sivil toplum kuruluşları. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 5(1),213-223

Bratton, M.(1989). The politics of government-NGO relations in Africa. *World Development*, 17, 4, 569-587

Cılızoğlu, G. Y. ve Karagöz, E. Ö. (2007). *Sivil toplum örgütlerinin kamuoyu oluşturma süreci: Petrol-İş Sendikası kampanya analizi.* istanbul: Ful Ajans.

Çaha, Ö. (2004). *Açık toplum yazıları*. Ankara: Liberte Yayınları

Çaha, Ö., Çaylak, A., Tutar, H. (2013). *TRA2 bölgesi sivil toplum kuruluşları profili.* Serka Kalkınma Ajansı Raporu, Kars

Çiftçi, C. (t.y). *Sivil toplum: Kökenler, örgütlenme ve çalışma yaklaşımları* https://www.gapcatom.org/wp-content/uploads/2014/09/Sivil_Toplum_Kamu.pdf, Erişim tarihi: 07.03.2018

Dernek Sayıları, https://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/derneksayilari.aspx, Erişim tarihi: 05.03.2018

Derneklerin Faaliyet Alanına Göre Dağılımları, https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/derneklerin-faaliyet-alanina-gore.aspx, Erişim tarihi: 04.03.2018

Güder, N. (2005). *Sivil toplumcunun el kitabı*. Ankara: STGP Yayınları

Güneş, İ. (2004). Sivil toplum kuruluşları. *Son Baskı Sanal Dergi,* 1(5), http://www.sonbaski.com/sayi7siviltoplum.htm, Erişim tarihi: 04.03.2018

Harman, S. (2014). Sivil toplum kuruluşlarının turizm sistemindeki işlevleri üzerine bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 11(26), 343-360

Heper, M. (1994). *Strong state and economic ınterest groups: the post-1980 Turkish experience.* Berlin: Wlater de Gruyter

İllere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler, https://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/illere-gore-faal-dernekler.aspx Erişim tarihi: 07.03.2018

İMDAT | Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği & ASUMA | Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi (2016). *Çocuk istismarına yönelik rapor.* http://imdat.org/wp-content/uploads/2016/05/%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARINA-Y%C3%96NEL%C4%B0K-RAPOR.pdf Erişim tarihi: 04.03.2018

Johnny, L. (2006). Reconceptualising childhood: children's rights and youth participation in schools. *International Education Journal,* 7(1), 17-25

Keyman, F. (2006). Türkiye'de sivil toplumun serüveni: imkânsızlıklar içinde bir vaha. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.

Kongar, E. (1991). Sivil toplum ve kültür. *Sivil Toplum,* İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.

Mamur Işıkçı, Y. (2017). Yeni kamu işletmeciliği perspektiffinden çocuk koruma hizmetlerinin yeniden yapılandırılması. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 8(1), 40-64.

Mamur Işıkçı, Y. (2013). *Sosyal politika açısından Türkiye'de çocuk hakları* sorunu. İnönü Üniversitesi SBE

Mamur Işıkçı, Y. (2016) Demokratik kültür ve milletvekili seçilme yeterliliği: türkiye on sekiz yaşındaki milletvekillerine hazır mı? *OÜSOBİAD* Temmuz, 523-553

Mardin Ş. (1995) Civil society and Islam. John A. Hall(ed.), *Civil Society, Theory, History, Comparison* ,USA: Polity Press

Öner, M.A.,Üçüncü Sektör, Sivil Toplum, http://www.stgp.org./makaleler/3.sektor-genis.pdf., (27.08.2004) Erişim tarihi: 04.03.2018

Özbudun, E. (1998).Türkiye'de sivil toplum ve demokratik konsolidasyon. E. Özdalga, S. Persson(ed.), *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 112-121.

Öztürk, M. ve Şahin, L. (2008). Küreselleşme sürecinde sivil toplum kuruluşları ve Türkiye'deki durumu. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (54), 4-29.

Talas Mustafa (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi. *TÜBAR*-XXIX-/2011-Bahar/. 387-401

Tekeli, İ. (2017) *Katılımcı demokrasi ve sivil toplum.* 3. Baskı, Sosyal Demokrasi Derneği.

Tosun, Gülgün E. (2003). *Sivil toplum.* M. Acar ve H. Özgür (ed.). Çağdaş Kamu Yönetimi I., 227-257, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

T.C.İçişleri Bakanlığı STİGMa (t.y.). https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/derneklerin-faaliyet-alanina-gore.aspx. Erişim tarihi: 02.02.2019

T.C.İçişleri Bakanlığı STİGMb (t.y.). https://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/illere-gore-faal-dernekler.aspx Erişim tarihi: 02.02.2019

T.C. VGM (17.07. 2018) . *Vakıfların türlerine göre dağılımı.* https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/VAKIFLARIN%20T%C3%9CRLER%C4%B0NE%20G%C3%96RE%20DA%C4%9EILIMI_17.07.2018.pdf. Erişim tarihi: 04.03.2018

T.C. VGM, (2017). Y*eni vakıflarca, 2017 yılı içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerin sektörel bazda vakıflara dağılımı.* https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/SEKT%C3%96REL%20BAZDA%20YIL%20%C4%B0%C3%87%C4%B0NDE%20GER%C3%87EKLE%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0LEN%20FAAL%C4%B0YETLER%20(2017).pdf. Erişim tarihi: 04.03.2018

TÜSEV (2006). *Türkiye'de sivil toplum: bir değişim süreci uluslararası sivil toplum endeksi projesi Türkiye ülke raporu* https://www.tusev.org.tr/userfiles/image/Uluslararasi%20STEP%20Turkiye%20Ulke%20Raporu.pdf. Erişim tarihi: 04.03.2018

T.C. VGM (t.y). https://www.vgm.gov.tr/vak%C4%B1f-i%C5%9Flemleri/vak%C4%B1flar-hakk%C4%B1nda/m%C3%BClhak-ve-esnaf-vak%C4%B1flar%C4%B1 Erişim tarihi: 02.02.2019

Wolch, J. R.,(1990). *Building the the shadow state.* New York: The Foundation Center

Wolpert, J.(2001) The distributional ımpacts of nonprofits and philanthropy. P. Flynn & V. A. Hodgkinson (ed.) *Measuring The Impact Of The Nonprofit Sector*. New York.

Yaşama Dair Vakfı (YADA) (t.y.) *Verilerle sivil toplum kuruluşları raporu*

Yaşama Dair Vakfı (YADA) (2014) *Sivil toplum kuruluşlarına yönelik algı ve yaklaşımlar* http://tr.yada.org.tr/pdf/4537ea420a0c48c9ca6acb81213hdsad2312da.pdf, Erişim tarihi: 04.03.2018

Yılmaz, D. (2004). *Üniversiteler için vatandaşlık bilgisi*. 3. Baskı, Konya: Çizgi.

Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi sivil toplum kuruluşları ve yönetişim.* 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yıldırım A.ve Şimşek H(2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* (8. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

http:// wango.org/resorces.asp?section=ngodir. Erişim tarihi: 02.02.2019